

ZAŠTITA POVRIJEĐENOG PRAVA DIONIČARA NA OBAVIJEŠTENOST U IZVANPARNIČNOM POSTUPKU U KONTEKSTU NOVODONESENOG ZAKONA O IZVANPARNIČNOM POSTUPKU

Pregledni znanstveni rad

UDK 347.72.031:342.732

347.725

347.91:347.72

Primljeno: 14. studenog 2023.

Sara Madžarov Matijević*

Pravo na obaviještenost pravo je dioničara dobiti obavijesti o poslovima društva ako je to potrebno za prosudbu pitanja koja su na dnevnome redu glavne skupštine. Jedan od načina na koji se ono može štititi jest zahtjevom dioničara o tome mora li uprava, odnosno izvršni direktori, dati obavijesti. Cilj je ovog rada primjenom usporednopravne metode analizirati zaštitu ovog dioničarevog prava, koje se temeljem Zakona o trgovačkim društvima štiti u izvanparničnom postupku. U primjeni novog Zakona o izvanparničnom postupku polazi se od činjenice kako prijelazne odredbe zakona ne sadrže rješenja kojim bi se propisala primjena njegovih općih odredaba u izvanparničnim postupcima uređenima Zakonom o trgovačkim društvima ili bilo kojim posebnim propisom. Stoga se otvara pitanje njegove primjene u trgovačkom (statusnom) izvanparničnom postupku zaštite prava dioničara na obaviještenost.

Ključne riječi: pravo na obaviještenost, dioničko društvo, izvanparnični postupak, Zakon o izvanparničnom postupku

1. UVOD

Iako je pravo na obaviještenost moguće identificirati u različitim tipovima trgovačkih društava, najopćenitije se može utvrditi da ono ima različit doseg ovisno o tipu društva.¹ Stoga je uvodno potrebno naglasiti da je predmet ovog rada analiza prava na obaviještenost u dioničkom društvu. Pravo na obaviještenost kamen je temeljac dioničarske demokracije, koji dioničarima omogućava da donesu informirane odluke o svojim ulaganjima. Postoje razni mehanizmi uspostavljeni s ciljem osiguranja njegove zaštite. Jedan od njih jest zaštita u izvanparničnom postupku, u kojem sud odlučuje o davanju obavijesti koju je dioničar zatražio na glavnoj skupštini. Pritom navedeni postupak nije na dostatnoj razini reguliran. Zakon o trgovačkim društvima (u daljnjem

* Dr. sc. Sara Madžarov Matijević, asistentica na Katedri za trgovačko pravo i pravo društava, Sveučilište u Rijeci Pravni fakultet

¹ U komanditnom se društvu daje samo komplementarima, dok komanditori imaju samo pravo nadzora. U javnom trgovačkom društvu ono manje dolazi do izražaja nego u društvima kapitala jer u pravilu svi članovi društva imaju pravo i obvezu voditi poslove društva, pa su samim time i o svim aspektima poslovanja i obaviješteni. Stoga će se za ovim pravom posezati više onda kada neki članovi društva nisu ovlašteni voditi poslove društva, odnosno ako su od toga isključeni. Kod gospodarskog interesnog udruženja, kao društva osoba koje ima upravu, njegovi članovi to pravo upravljaju prema tom organu, a ne jedni prema drugima.

tekstu: ZTD)² samo sporadično uređuje pojedina postupvopravna pitanja, dok se u preostalom dijelu trebaju primijeniti pravila izvanparničnog prava, koje predstavlja problem za sebe. Taj se problem sistemski nastojalo riješiti donošenjem, po prvi put, Zakona o izvanparničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZIP)³ u lipnju 2023. Pravna je doktrina istaknula potrebu rješavanja problema postupvopravnih specijalnih karakteristika prava društava bilo donošenjem posebnog zakona o izvanparničnim postupcima, koji bi se primjenjivao na sve izvanparnične postupke koji su predviđeni u ZTD-u, bilo izravnom regulacijom i detaljnim uređenjem tih postupaka ZTD-om.⁴

Kao usporednopravni zakonodavni uzori sličnih pravnih tekovina, a time i usporedivih problema koji se pojavljuju u praksi, u ovom će se radu analizirati njemačka te slovenska pravna rješenja. Nakon uvodnog dijela bit će predstavljen institut prava na obaviještenost u dioničkom društvu. Nakon toga bit će izložena sudska zaštita povrijeđenog prava u izvanparničnom postupku. U četvrtoj i petoj cjelini bit će obrađeno pokretanje postupka sudske zaštite povrijeđenog prava, kao i donošenje sudske odluke, u kontekstu novog ZIP-a. Konačno, zaključkom će se usustaviti odnos prema aktualnoj normativnoj regulaciji.

2. TEMELJNO O INSTITUTU PRAVA DIONIČARA NA OBAVIJEŠTENOST

U prvom redu ukratko će se objasniti predmetni institut kao pravo dioničara na dobivanje informacija o poslovima društva, ali i o poslovnim odnosima s povezanim društvima ako je to potrebno za prosudbu pitanja koja su na dnevnom redu glavne skupštine. Pravo na obaviještenost pretpostavlja postavljanje pitanja.⁵ Ono je jedno od prava koja pripadaju dioničarima upravo zbog njihova statusa dioničara u društvu.⁶ Njegova je svrha da služi učinkovitom izvršavanju onih članskih prava koja pojedini dioničar ostvaruje na glavnoj skupštini.⁷ Iako u najvećoj mjeri služi izvršavanju dioničareva prava glasa, pravo na

² Zakon o trgovačkim društvima, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23.

³ Zakon o izvanparničnom postupku, NN 59/23.

⁴ Miladin, Petar, *Poredbenopravna analiza izvanparničnog postupka u Zakonu o trgovačkim društvima i prijedlozi de lege ferenda*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 62, br. 1–2, 2012, str. 591; Barbić, Jakša, u: Barbić, Jakša, Markovinović, Hrvoje, *Zakon o trgovačkim društvima*, Organizator, 5. izmijenjeno izdanje, Zagreb, 2010, str. 48–49.

⁵ Pirc, Igor, *Uporaba elektronskih sredstev pri izvedbi skupščine delničarjev*, Podjetje in delo 35, br. 6–7, 2009, str. 1106.

⁶ Za hrvatsko pravo vidjeti Barbić, Jakša, *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak I, Dioničko društvo*, Organizator, Peto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2010, str. 521; za njemačko pravo: Kubis, Dietmar, u: Goette, Wulf, Habersack, Mathias, Kalss, Susanne (Hrsg.), *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz*, Band 3: § 118.–178., 4. Aufl., C. H. Beck/Franz Vahlen, München, 2018, § 131., fn. 1; Herrler, Sebastian, u: Grigoleit, Christoph (Hrsg.), *Aktiengesetz: Kommentar*, 2. Aufl., C. H. Beck, München, 2020, § 131., Rn. 1., te Ott, Christoph, *Objektive und subjektive Grenzen des Auskunftsrechts nach § 131 Abs. 1 Satz 1 AktG*, Die Aktiengesellschaft 65, br. 10, 2020, str. 378, Rz. 1.; za slovensko pravo: Kocbek, Marijan, *Delnice in delniška družba*, Gospodarski vesnik, Ljubljana, 1995, str. 73, te Bratina, Borut, ... [et al.], *Pravo družb z osnovami gospodarskega pogodbenega prava*, De Vesta, Maribor, 2008, str. 506.

⁷ Cvetko, Mateja, *Delničarjeva pravica do obveščenosti v zvezi z organom nadzora v delniški družbi in zahteva za protokoliranje*, Podjetje in delo 37, br. 1, 2011, str. 49, v. 1. Uvod. Za hrvatsko pravo vidjeti: Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VTSRH), Pž-3251/18 od 22. svibnja 2018.; VTSRH, Pž-3041/18 od 28. svibnja 2018. Za slovensko: Višje sodišče (u daljnjem tekstu: VS) u Ljubljani, VSK sklep I Cpg

obaviještenost također omogućava izvršavanje manjinskih prava dioničara, ali i individualnog prava svakog dioničara na pobijanje odluka glavne skupštine.⁸ Ono je ključno kako bi dioničar mogao donositi odluke utemeljene na znanju o određenoj tematici.⁹

Pravni temelj prava na obaviještenost određen je u čl. 287. ZTD-a. U hrvatskoj se pravnoj doktrini ističe da je pravo dobiti odgovor na pitanje postavljeno na glavnoj skupštini svojevrsna pomoć dioničaru u donošenju odluke kako će dati svoj glas na glavnoj skupštini te se u praksi ostvaruje kao individualno pravo svakog dioničara.¹⁰ Budući da ZTD ne propisuje u čemu se sastoji pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini, stajalište je sudske prakse i pravne znanosti da dioničar svojim sudjelovanjem ima pravo raspravljati o svim točkama koje su na dnevnom redu, postavljati pitanja, tražiti obavijesti i objašnjenja, predlagati i izražavati protivljenje. Time može utjecati na to da se na glasovanje stavi prijedlog onakve odluke kakvu smatra opravdanom te pridobiti ostale da za nju glasuju. Da bi mogli sudjelovati u donošenju odluka na glavnoj skupštini, na raspolaganju moraju imati valjane i potpune informacije o stanju društva.¹¹ Iako se dužnikom obveze davanja obavijesti smatra konkretno dioničko društvo, uprava je ta koja djeluje u njegovo ime kao odgovorni organ za dostavu zahtijevanih informacija.¹² Kada je riječ o pitanju predmeta obavijesti, iz zakonske formulacije ZTD-a proizlazi zaključak

1693/2015 od 12. siječnja 2016., koji je istaknuo da je pravo na obaviještenost dioničara sadržajno uže od individualnog informacijskog prava članova društva s ograničenom odgovornošću iz čl. 512. Zakona o gospodarskih društvima, Uradni list Republike Slovenije, br. 65/09 – uradno prečišćeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19 – ZPosS, 158/20 – ZIntPK-C, 18/21, 18/23 – ZDU-10 in 75/23 (u daljnjem tekstu: ZGD-1) koje predviđa pravo na obavijesti o poslovima društva, ali i uvid u poslovne knjige i dokumentaciju društva. Za njemačko pravo: Landgericht (u daljnjem tekstu: LG) Frankfurt, 3-5 O 144/07 od 15. siječnja 2008., koji je kao svrhu ovoga prava istaknuo mogućnost procjene točke dnevnog reda glavne skupštine te razumno korištenje glasačkih i drugih članskih prava, ali i doprinos formiranju mišljenja i prosudba drugih dioničara, posebno onih manjinskih.

⁸ Podgorelec, Peter, *Pravica delničarja do obveštenosti*, Podjetje in delo 30, br. 2, 2004, str. 215; Bratina, Borut, Jovanovič, Dušan, Bratina, Miha, *Pravice in dolžnosti nadzornega sveta glede delničarjeve pravice do obveštenosti in prisotnosti na skupščini družbe*, Podjetje in delo 46, br. 3–4, 2020, str. 498–508, v. 3. Splošno o pravici delničarja do obveštenosti; Drnovšek, Gregor, *Priprava posloводства na uresničevanje delničarjeve pravice do obveštenosti*, Pravna praksa 29, br. 9, 2010, str. 11.

⁹ Breznik, Karmen, *Nadaljnje usklajevanje Zakona o gospodarskih društvima s smernicami Direktive 2007/36/ES o uveljavljanju določenih pravic delničarjev družb, ki kotirajo na borzi*, Podjetje in delo 35, br. 3–4, 2009, str. 579–601, v. 2.1.5. Pravica postavljanja vprašanj; Bohinc, Rado, *Upravljanje gospodarskih družb*, Lege artis, Ljubljana, 1993, str. 79; Bohinc, Rado, Bratina, Borut, *Upravljanje korporacij*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2005, str. 356.

¹⁰ Parać, Zoran, *Obveza obavještanja i glavna skupština dioničkog društva*, u: Barbić, Jakša, Giunio, Miljenko (ur.), Zbornik 49. susreta pravnika, Zagreb, 2011, str. 130. Jednako Barbić, 2010, str. 534. Potvrđeno presudama Trgovačkog suda (u daljnjem tekstu: TS) u Splitu, P-572/17 od 25. listopada 2018., te TS u Zagrebu, P-1265/18 od 18. ožujka 2019. Za slovensku pravnu doktrinu vidjeti: Senčur, Darja, *Pravica delničarja do tožbe*, Podjetje in delo, br. 5–6, 1995, v. 2. Tožbe na uveljavitev sodelovalnih pravic. Njemačka sudska praksa takav je stav potvrdila u LG Stuttgart, 31 O 33/16 KfH od 19. prosinca 2017.

¹¹ VTSRH, Pž-9494/13 od 23. studenog 2016.

¹² Za njemačko pravo: Siems, Mathias, u: Spindler, Gerald, Stilz, Eberhard (Hrsg.), *Kommentar zum Aktiengesetz*, Band 1, § 1.–149., 4. Aufl., C.H. Beck, München, 2019, § 131., Rn. 16.; Schaal, Hans Jürgen, u: Erbs, Georg, Kohlhaas, Max (Hrsg.), *Strafrechtliche Nebengesetze*, C. H. Beck, München, 2019, § 131., Rn. 2.; Herrler, 2020, § 131., Rn. 7. Za hrvatsko pravo: Barbić, 2010, str. 534. Za slovensko pravo: Kocbek, Marijan, Prelič, Saša (ur.), *Zakon o gospodarskih društvima (ZGD-1) z novelo ZGD-1C*, GV Založba, Ljubljana, 2009, str. 77.

kako dioničar može na glavnoj skupštini postaviti zahtjev za obavijesti, koji će sadržajno odgovarati bilo kojoj točki dnevnog reda, zato što dioničar, pri glasovanju o pojedinim točkama dnevnog reda, mora biti upoznat sa svim činjenicama koje utječu na donošenje odluke.¹³ S druge strane, razlozi uskrate podataka koji su navedeni u nacionalnim zakonima važna su protuteža široko postavljenom pravu na obaviještenost, čime se ono štiti materijalnopравnim razlozima kao sredstvom postizanja ravnoteže između interesa dioničara s jedne strane te interesa dioničkog društva s druge strane.¹⁴

3. SUDSKA ZAŠTITA POVRIJEĐENOG PRAVA NA OBAVIJEŠTENOST U IZVANPARNIČNOM POSTUPKU

ZTD-om popisani instrument zaštite povrijeđenog prava na obaviještenost jest zahtjev koji dioničar upućuje sudu kako bi donio odluku mora li društvo dati obavijesti koje je on na glavnoj skupštini zahtijevao. Čl. 288. (1.) u vezi s čl. 40. ZTD-a¹⁵ određeno je da se ta odluka mora donijeti u izvanparničnom postupku.¹⁶ Jednako određuju njemačko¹⁷ te

¹³ VTSRH, Pž-1378/08 od 12. ožujka 2008.; VTSRH, Pž-7413/17 od 12. prosinca 2017. Jednako određuju njemačko (čl. 131. (1.) Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 7 Absatz 6 des Gesetzes vom 12. Mai 2021 (BGBl. I S. 990) geändert worden ist (u daljnjem tekstu: AktG) i slovensko pravo (čl. 305. (1.) ZGD-1).

¹⁴ Mlikotin-Tomić, Deša, Horak, Hana, *Trgovačko pravo – društva*, Školska knjiga, Zagreb, 2009, str. 119. Taksativni razlozi predviđeni hrvatskim pravom (nastanak štete; porezna pitanja; razlika između vrijednosti navedene u poslovnim knjigama društva te više vrijednosti; metode izrade financijskih izvješća društva i procjene vrijednosti imovine, prihoda i rashoda; kažnjiva radnja; dostupnost obavijesti na internetskoj stranici) predstavljaju pravni temelj za uskratu obavijesti, a dioničar koji je sa zahtjevom odbijen može zatražiti da se pitanje koje je postavio, kao i razlog zbog kojeg je odgovor uskraćen, navedu u zapisniku o radu glavne skupštine. Barbić, 2010, str. 537.

¹⁵ Najnovijim Zakonom o izmjenama i dopunama ZTD-a, NN 130/2023 od 2. 11. 2023., proširen je krug stvari o kojima se odlučuje u izvanparničnom postupku.

¹⁶ Iako je u pravilu pravna priroda izvanparničnih postupaka nesporna, o spornim izvanparničnim predmetima govorit će se u slučaju dispozicijskih izvanparničnih postupaka, gdje sadržaj prijedloga kojima se postupak pokreće određuju same stranke, dok će zadatak suda biti da u njima odlučuje o pravima ili pravnim odnosima sudionika u neutralnoj ulozi. Maganić, Aleksandra, *Novi pravci reforme izvanparničnog prava u Republici Hrvatskoj*, u: Čizmić, Jozo, et al. (ur.), *Zbornik Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, Split, 2015, str. 163. Riječ je o statusnim trgovačkim postupcima kao privatnopravnim spornim izvanparničnim postupcima u kojima su *dominus litis* upravo njegovi sudionici, kako u smislu njihova pokretanja i zadavanja teme raspravljanja tako i u smislu okončanja postupka, jer stranke mogu zaključiti nagodbu, povući zahtjev te okončati postupak. Maganić, Aleksandra, *Arbitrabilnost u izvanparničnim predmetima*, Pravo u gospodarstvu 46, svezak 2, 2007, str. 118.

¹⁷ Kubis, 2018, § 131., Rn. 172. Čl. 132. (3.) AktG-a izrijekom propisuje kako se na ovaj sudski postupak primjenjuje *mutatis mutandis* čl. 99. AktG-a – propis o postupovnim pravilima u izvanparničnim postupcima, *Zakon o postupku u obiteljskim i izvanparničnim stvarima* (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 45 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3436) geändert worden ist; u daljnjem tekstu: FamFG).

slovensko pravo.¹⁸ Time se jamči da će postupak biti brži od parničnog, troškovno isplativiji, te se omogućava lakši pristup sudskoj provedbi davanja informacija.¹⁹

3.1. Povijesni problem uređenja izvanparničnog postupka u Republici Hrvatskoj

Prije negoli se pristupi analizi sudske zaštite prava dioničara na obaviještenost, potrebno je upozoriti na problem uređenja izvanparničnog postupka u Republici Hrvatskoj.²⁰ Ističe se kako je Republika Hrvatska ostala usamljena kada je riječ o (ne)usvajanju zakona o izvanparničnom postupku budući da su, izuzev nje, sve republike bivše Jugoslavije to učinile.²¹ Hrvatsko izvanparnično pravo okarakterizirano je kao “nedostatno pravno uređeno i pravno šaroliko” zbog nedovoljnih pravnih izvora te opsežne, raznolike pravne materije i nejednakog vremenskog nastanka raznovrsnih pravnih izvora.²² Donedavno su u primjeni bila pravna pravila Zakona o vanparničnom postupku za Kraljevinu Jugoslaviju (dalje u tekstu: ZVP 1934).²³ Njihova zastarjelost te neprimjenjivost u modernim, novonastalim uvjetima predstavljala je svojevrsni problem.²⁴ Osim toga nedostatak cjelovitog zakona koji bi regulirao materiju izvanparničnog postupka te velik broj hrvatskih zakona, primarno materijalnopravnog karaktera, koji su sadržavali i postupovne odredbe, pa tako i ZTD, doveli su do nastanka pravnih praznina koje su se

¹⁸ Čl. 306. ZGD-1 samo propisuje kako odluku o tome mora li uprava dati tražene obavijesti donosi sud na prijedlog dioničara. Odgovor na pitanja vrste postupka krije se u čl. 50. ZGD-1, koji propisuje slučajeve u kojima sud odlučuje u izvanparničnom postupku, a među kojima je i odluka o pravu dioničara na obaviještenost. Čl. 52. ZGD-1 dodatno propisuje primjenu zakona koji uređuje izvanparnični postupak, Zakon o nepravdnom postupku, Uradni list RS, št. 16/19 (u daljnjem tekstu: ZNP Slovenije). Detaljnije u: Rijavec, Vesna, Galič, Aleš (ur.), *Zakon o nepravdnom postupku (ZNP-1): razširjena uvodna pojasnila*, Lexpera, GV Založba, Ljubljana, 2020.

¹⁹ Siems, 2019, § 131., Rn. 1–2; Poelzig, Dörte, u: Henssler, Martin (GesamtHrsg), Spindler, Gerald; Stilz, Eberhard (Hrsg.), Beck-online GROSSKOMMENTAR, C. H. Beck, München, 2021, AktG § 132., Rn. 2. Starija pravna doktrina kao bitne značajke izvanparničnog postupka te diferencijacijske kriterije u odnosu na parnični ističe sljedeće: raznovrsnost i mnogobrojnost izvanparničnih postupaka, nepostojanje zajedničke, bitne karakteristike svih izvanparničnih postupaka, izvanredni put pravne zaštite, nespornost – teorija spora, koja je modificirana teorijom stranaka, prevencija budućih povreda subjektivnih građanskih prava, konstitutivnost sudskih odluka donesenih u izvanparničnom postupku. Više u: Zuglia, Srećko, *Vanparnični postupak u ostavinskim, porodičnim, zemljišnoknjižnim, eksproprijacionim, amortizacionim i drugim stvarima*, Školska knjiga, Zagreb, 1956, str. 6–12. Izvanparnično procesno pravo definirano je upravo heterogenošću postupovnih pravila, za razliku od jedinstvenosti homogene pravne cjeline parničnog postupovnog prava. Više u: Triva, Siniša, Dika, Mihajlo, *Izvanparnično procesno pravo*, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1982, str. 9

²⁰ O razvoju hrvatskog izvanparničnog procesnog prava, koje Maganić dijeli na razdoblja Carskog patenta 1854., Zakona o vanparničnom postupku 1934., Zakona o nasljeđivanju Jugoslavije 1955., republičkih zakona o izvanparničnom postupku te zakona RH nakon osamostaljenja Hrvatske, detaljnije u: Maganić, Aleksandra, *Nužnost reforme hrvatskog izvanparničnog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 27, br. 1, 2006, str. 468–473.

²¹ Maganić, 2006, str. 473.

²² Nacrt prijedloga iskaza o procjeni učinaka propisa za Nacrt prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku, Zagreb, lipanj 2015., dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=1423> (15. 10. 2023.).

²³ Zakon o vanparničnom postupku za Kraljevinu Jugoslaviju, Službene novine Kraljevine Jugoslavije, 45–175/1934, temeljem Zakona o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine, NN 73/91.

²⁴ Maganić, 2006, str. 473.

mogle popunjavati ili pozivom na relevantne odredbe ZVP 1934 ili supsidijarnom primjenom odredbi Zakona o parničnom postupku, na koje upućuje i sam ZVP 1934, ali i značajan broj specifičnih zakona koji uređuju raznovrsne izvanparnične postupke.²⁵ Dika i Maganić ističu da su izvanparnični postupci u statusnim stvarima trgovačkih društava pritom posebice nedostatno uređeni.²⁶ Dika je prije donošenja ZIP-a definirao dva problema koja se javljaju zbog ograničenog uređenja ZTD-om kada je riječ o posebnostima postupka u trgovačkim statusnim stvarima, koji su čl. 40. (2.) ZTD-a određeni kao izvanparnični. Prvi je problem taksativnosti liste takvih stvari, iz čega Dika izvodi zaključak da bi se ostale trgovačke statusne stvari koje nisu obuhvaćene predmetnom odredbom rješavale po pravilima parničnog, a ne izvanparničnog postupka, koja bi možda bolje odgovarala pojedinoj naravi stvari (primjerice, zbog brzine postupanja suda). Drugi je problem supsidijarnog izvora izvanparničnog postupovnog prava, točnije hoće li to biti pravila ZVP1934, Zakona o sudskom registru²⁷ ili Zakona o parničnom postupku.²⁸ Odgovorom na to pitanje također bi se riješilo pitanje koja se pravila imaju smatrati općim pravilima trgovačkog statusnog izvanparničnog postupovnog prava, između ostalog i sudskog davanja obavijesti dioničarima.²⁹

Stoga su se motivi za reformu izvanparničnog prava nalazili u dotrajalosti pravila ZVP 1934, nesustavnom i selektivnom uređenju posebnih izvanparničnih postupaka te neprikladnosti podredne primjene pravila ZPP-a.³⁰ Nacrt prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku iz lipnja 2015. ponudio je dva normativnopravna pravca: posebni propisi koji bi uredili materiju svakog postupka koji se treba voditi prema izvanparničnim pravilima ili izrada potpuno novog i cjelovitog propisa, zakona o izvanparničnom postupku.³¹

²⁵ Čl. 21. (1.) ZVP 1934. Maganić, 2006, str. 472; Maganić, 2015, str. 149; Maganić, Aleksandra, *Privremeno zaustavljanje aktivnosti u izvanparničnom postupku*, Pravni život 57, br. 13, 2008, str. 319. Potvrđeno VTSRH, Pž-4983/2017 od 21. kolovoza 2017. te Pž-617/16 od 3. veljače 2016.

²⁶ Dika, Mihajlo, Maganić, Aleksandra, *Nacrt prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku – neka izabrana pitanja*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 44, br. 1, 2023, str. 215.

²⁷ Zakon o sudskom registru, NN 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13, 93/14, 110/15, 40/19 (u daljnjem tekstu: ZSR).

²⁸ Zakon o parničnom postupku, SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22 (u daljnjem tekstu: ZPP).

²⁹ Dika, Mihajlo, *Trgovački statusni izvanparnični postupci*, u: Crnić, Ivica (ur.), Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse (građansko i trgovačko pravo u praksi), br. 2, 1995, str. 73–75. Dika smatra da je ZSR-om određen pozitivnopravni temelj općeg trgovačkog statusnog izvanparničnog prava, koji u čl. 20. (2.) izravno upućuje na odredbe ZPP-a koje će poslužiti kao supsidijarni izvor prava. Dika, 1995, str. 77.

³⁰ Maganić, Aleksandra, *Novine u izvanparničnom pravu u Republici Hrvatskoj*, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 19, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Neum, 2022, str. 154–161.

³¹ Maganić, 2015, str. 150–151.

3.2. Zakon o izvanparničnom postupku iz 2023. godine

U lipnju 2023. godine konačno je stupio na snagu ZIP, čime je prestala primjena pravnih pravila ZVP 1934.³² Izuzev uređenja posebnih izvanparničnih postupaka zakon sadrži opće odredbe, kojima se detaljno uređuju temeljni instituti izvanparničnog prava, čime je hrvatski pravni sustav dobio opći i osnovni normativni sustav, koji bi se trebao primjenjivati u svim izvanparničnim postupcima. Riječ je o zakonu koji je kreiran i donesen po uzoru na hrvatskoj pravnoj tradiciji srodne germanske modele, austrijski i njemački zakon o izvanparničnom postupku.³³ ZIP izrijekom propisuje da se njegove opće odredbe primjenjuju na sve izvanparnične postupke osim ako odredbama tog zakona kojima se uređuju posebni postupci ili drugim zakonima kojima su uređeni izvanparnični postupci nije drukčije određeno.³⁴ Time je zakonodavac ostvario cilj ujednačenosti postupanja te je doprinio ostvarenju pravne sigurnosti, uz poštivanje svih dužnih razlika koje zahtijevaju nužno odstupanje od općih pravila u različitim izvanparničnim postupcima.³⁵ S obzirom na to da je ZTD *lex specialis*, opće odredbe ZIP-a primjenjivat će se u izvanparničnim postupcima prema ZTD-u kada i ako ZTD ne propisuje suprotno.³⁶ Iako bi tumačenjem temeljem kriterija vremena ZIP kao kasniji zakon trebao derogirati ZTD kao onaj raniji, to ipak neće biti slučaj budući da ZTD sadrži posebne odredbe o izvanparničnom postupku, zbog čega ima prednost u primjeni. Stoga za odnos općih odredbi ZIP-a i odredbi ZTD-a kao posebnih ne vrijedi pravilo lat. *Lex posterior derogat legi priori*.³⁷

ZIP za popunjavanje pravnih praznina predviđa primjenu odredbi ZPP-a.³⁸

³² Čl. 122. ZIP-a.

³³ Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – AußStrG) StF: BGBl. I Nr. 111/2003 (NR: GP XXII RV 224 AB 268 S. 38. BR: AB 6895 S. 703.) te FamFG. Maganić, 2022, str. 163.

³⁴ Čl. 1. (2.) ZIP-a. Sadržajno istovjetnu odredbu sadrži ZNP Slovenije u čl. 1. (3.).

³⁵ Maganić, 2015, str. 152. Poseban problem pravne nesigurnosti nastaje zbog toga što je sudska praksa, koja ne predstavlja formalan izvor prava, tijekom godina zauzimala različite stavove te je na taj način nastojala ispraviti neprikladna pravila ZVP 1934. Vidjeti: Maganić, Aleksandra, *Novo uređenje izvanparničnog prava u Republici Hrvatskoj*, Informator br. 6356, 2015. Jednako u Maganić, 2022, str. 162.

³⁶ Aras Kramar, Slađana, *Opće odredbe o izvanparničnom postupku*, Pravo i porezi, br. 7–8, 2023, str. 55. Riječ je o pravilu lat. *Lex specialis derogat legi generali*, prema kojem prednost u primjeni imaju one odredbe koje uređuju posebne izvanparnične postupke ako su one suprotne općim odredbama predviđenima ZIP-om. Dika, Maganić, 2023, str. 207. Pritom Kačer i Ivančić-Kačer napominju da je ponekad vrlo teško odrediti koja je pravna norma opća, a koja posebna, iako je to naizgled načelno jednostavan zadatak. Više u: Kačer, Hrvoje, Ivančić-Kačer, Blanka, *O rješavanju antinomija i pravnih praznina (posebno) na primjeru odnosa Zakona o sportu i Zakona o obveznim odnosima*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 54, br. 2, 2017, str. 408–410.

³⁷ Dika, Maganić, 2023, str. 208.

³⁸ Čl. 2. ZIP-a. Zakonodavac je opće uputio na odgovarajuću primjenu odredbi ZPP-a, što je u pojedinim zakonskim odredbama dopunjeno konkretnom uputom na primjenu odgovarajućih odredbi ZPP-a koje uređuju konkretan procesnopravni institut. Maganić, 2015, str. 161, 163.

Bitno je istaknuti kako ZIP ne uređuje izvanparnični postupak u statusnim stvarima trgovačkih društava kao jedan od posebnih izvanparničnih postupaka.³⁹ To je razlika u odnosu na Nacrt prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku od 5. srpnja 2022., koji je izrijekom uređivao predmetni postupak, a koji je Ministarstvo pravosuđa i uprave nakon 24. sastanka Radne skupine izostavilo iz teksta zakona koji je uputilo na e-savjetovanje koncem 2022. godine.⁴⁰ Tako je izvanparnična stvar o pravu dioničara da bude obaviješten uređena materijalnopravnim odredbama ZTD-a, dok glavninu procesnih odredbi sadrži ZIP.

4. POKRETANJE POSTUPKA SUDSKE ZAŠTITE POVRIJEĐENOG PRAVA NA OBAVIJEŠTENOST U KONTEKSTU NOVOG ZIP-A

4.1. Sudska nadležnost i pravni interes za zaštitu prava na obaviještenost u izvanparničnom postupku

Dioničar kojem je povrijeđeno pravo na obaviještenost mora zahtjev podnijeti nadležnom trgovačkom sudu na čijem se području nalazi sjedište društva koje je upisano u sudskom registru kao isključivo nadležnom.⁴¹ Za usporedbu, čl. 3. ZIP-a izrijekom za rješavanje izvanparničnih postupaka u prvom stupnju propisuje nadležnost općinskog suda uvijek kada tim zakonom ili nekim drugim zakonom koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku nije drukčije određeno. Budući da je ZTD kao *lex specialis* izrijekom propisao nadležnost trgovačkog suda u ovoj pravnoj stvari, time je derogirana opća odredba o nadležnosti. VTSRH odlučuje o žalbama protiv odluka koje su u prvom stupnju donijeli trgovački sudovi.⁴²

Potrebno je kao prethodno pitanje utvrditi u kojim će slučajevima dioničar imati pravni interes voditi predmetni izvanparnični postupak.⁴³ Sudska je praksa iznjedrila stajalište kako predmet izvanparničnog postupka po čl. 288. ZTD-a može biti samo davanje

³⁹ ZIP regulira sljedeće posebne postupke: Proglašenje nestale osobe umrlom i dokazivanje smrti (Glava I.); Dobrovoljna procjena i prodaja (Glava II.); Sudski i javnobilježnički polog (Glava III.); Sudski poništaj (amortizacija) isprava (Glava IV.); Imenovanja, određivanje rokova i druge radnje (Glava V.).

⁴⁰ Dika, Maganić, 2023, str. 216.

⁴¹ Čl. 288. (1.) u vezi s čl. 40. ZTD-a. VTSRH je u presudi Pž-195/04 od 10. veljače 2004. godine ustanovio kako odredba kojom je čl. 40. ZTD-a propisana nadležnost suda ne znači i isključivu nadležnost, već će to biti slučaj samo kada se takva nadležnost izričito propiše kao isključiva. Vidjeti Barbić, Jakša, Tužba za pobijanje odluke glavne skupštine dioničkog društva: neka odabrana pitanja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 63, br. 3–4, 2013, str. 494, fn. 1. Njemačko pravo također propisuje isključivu nadležnost njemačkog regionalnog suda (Landgericht) na čijem području društvo ima sjedište (čl. 132. (1.) AktG-a.). Slovensko pravo takvu odredbu ne poznaje, već određuje nadležnost okružnog suda u sjedištu trgovačkog društva ili poduzetnika (čl. 8. i 51. ZGD-1).

⁴² Čl. 24. Zakon o sudovima, NN 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23.

⁴³ Primjerice, pravna pravila ZVP 1934 u čl. 5. određivala su da pravni interes za vođenje izvanparničnog postupka ima osoba na koju se odluka suda neposredno odnosi ili ona osoba koja ostvaruje svoj pravni interes time što traži da sud donese određenu odluku, dok ZIP takvu odredbu ne poznaje.

obavijesti iz čl. 287. (1.) ZTD-a.⁴⁴ Dakle, dioničaru se može zajamčiti sudska zaštita prava na obaviještenost samo ako uprava nije udovoljila njegovu zahtjevu u cijelosti ili djelomično i ako su takve obavijesti nelegitimno uskraćene. Stoga je preduvjet za udovoljavanje zahtjevu za zaštitom tog prava da dioničar na skupštini bezuspješno zatraži podatke o poslovima društva potrebne za ocjenu predmeta dnevnog reda skupštine.⁴⁵ Takav pravni interes ima dioničar koji je pitanje postavio na glavnoj skupštini, ali mu je uprava odgovor uskratila. Suprotno tome, dioničari koji na glavnoj skupštini uopće nisu zatražili takvu obavijest od uprave ili su odgovor dobili u tom su pravu prekludirani.⁴⁶ Barbić smatra da će dioničar kojem je uskraćena obavijest imati pravni interes voditi taj izvanparnični postupak do pravomoćne odluke suda, što je sudska praksa potvrdila, zato što dioničar koji ostvari uspjeh u postupku ima pravo zahtijevati naknadu štete od uprave društva zato što je, primjerice, donio odluku da će dionice prodati. Dodatno, nakon odluke izvanparničnog suda o neopravdanoj uskrati u parnici radi pobijanja odluke glavne skupštine zbog uskrate prava na obaviještenost parnični bi se sud mogao usredotočiti samo na ocjenu je li uskrata obavijesti mogla utjecati na donošenje predmetne odluke, čime se pridonosi ekonomičnosti, pojednostavnjivanju i skraćivanju trajanja postupka.⁴⁷

4.2. Dispozicijski izvanparnični postupak – oblik, sadržaj i rok za podnošenje prijedloga

Nakon što je nesporno utvrđeno da se o predmetnom pravu odlučuje u izvanparničnom postupku, postavlja se pitanje je li riječ o postupku koji se pokreće na zahtjev, odnosno prijedlog, ili po službenoj dužnosti. O odgovoru na pitanje je li riječ o dispozicijskom ili oficijelnom izvanparničnom postupku ovisit će također odgovor na pitanje koja će se načela u prikupljanju dokaza i postupovnog materijala te poduzimanju procesnih radnji primjenjivati.⁴⁸ Hrvatski zakonodavac takav je uvjet propisao čl. 288. (1.) ZTD-a određivši kako sud odlučuje o *zahtjevu* dioničara o tome mora li uprava, odnosno moraju li izvršni direktori, dati obavijesti. Stoga je moguće zaključiti kako je riječ o dispozicijskom

⁴⁴ VTSRH, Pž-1454/11 od 7. ožujka 2011. Budući da su predlagatelji u ovom postupku tražili dostavu zapisnika s glavne skupštine, a ne i obavijesti iz članka 287. (1.) ZTD-a, Sud je postavljeni zahtjev odbio kao neosnovan. Jednako VTSRH, Pž-315/06 od 31. siječnja 2006.

⁴⁵ Podgoršek, Bojan, *Praktični vidiki in problemi izvedbe skupščine d. d. – notarski pogled*, Podjetje in delo, br. 6–7, 2009, str. 1097; Podgoršek, Bojan, *Notarske listine pri poslovanju in organiziranju gospodarskih družb*, Podjetje in delo, br. 6–7, 2014, str. 1320–1330. Za slovensku sudska praksu vidjeti primjerice: VS u Ljubljani, VSL sklep I Cpg 902/05 od 17. studenog 2005; VS u Koprju, VSK sklep Cpg 47/2015 od 20. svibnja 2015. Prema slovenskoj pravnoj doktrini Podgorelec ističe kako značaj zakonske odredbe članka 306. ZGD-1 leži u činjenici da se njome konkretizira kada dioničar uopće ima pravni interes za sudska zaštitu. Podgorelec, Peter, *Informacijske pravice družbenikov*, GV založba, Ljubljana, 2007, str. 117. Prema njemačkoj pravnoj doktrini preduvjet za podnošenje zahtjeva u skladu s čl. 132. AktG-a jest da sud odluči trebaju li se dati informacije koje su zatražene na glavnoj skupštini jer bi u suprotnom sudski postupak poprimio karakter „zamjenske glavne skupštine“. Siems, 2019, § 131., Rn. 10.; Poelzig, 2021, § 132, Rn. 16.

⁴⁶ Poelzig, 2021, § 132., Rn. 21.; Siems, 2019, § 131., Rn. 15. Potvrđeno hrvatskom (VTSRH, Pž-1312/09 od 19. ožujka 2009.; VTSRH, Pž-7413/17 od 12. prosinca 2017.; VTSRH, P-6883/18 od 7. prosinca 2018.) te slovenskom sudska praksom (VS u Ljubljani, VSL sklep I Cpg 902/05 od 17. studenog 2005.).

⁴⁷ VTSRH, Pž-1868/07-3 od 8. lipnja 2007.; VTSRH, Pž-3251/18 od 22. svibnja 2018. Barbić, 2010, str. 543.

⁴⁸ Triva, Siniša, Dika, Mihajlo, *Vanparnično procesno pravo*, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 1980, str. 21.

izvanparničnom postupku, u kojem se poduzimaju radnje i prikupljaju materijali koji se razlikuju od načela primjenjivih u oficijelnom izvanparničnom postupku.⁴⁹ Ono što je pritom potrebno razlučiti jest tko takav zahtjev može podnijeti, protiv koga, mora li on biti određenog oblika te postoji li rok u kojem se mora podnijeti.

Sam ZTD ni u čl. 288. ni u drugim člancima ne propisuje kakva oblika mora biti. Takvu pravnu prazninu prije je bilo moguće popuniti pozivanjem na pravna pravila ZVP 1934, kao i supsidijarnom primjenom ZPP-a, točnije, u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik.⁵⁰ ZIP je izrijekom propisao da se izvanparnični postupak pokreće prijedlogom stranke, koji se, pod uvjetom da se odmah ne odbaci, dostavlja svim osobama koje su naznačene kao stranke u postupku prema odredbama ZPP-a o dostavi tužbe. Nadalje, ZIP ne propisuje bitne zahtjeve tog prijedloga, već samo propisuje da iz prijedloga treba biti jasno kakvu odluku ili drugu sudsku radnju predlagatelj zahtijeva te na kojoj činjeničnoj osnovi temelji zahtjev.⁵¹ S druge strane, čl. 288. ZTD-a te čl. 132. AktG-a izrijekom rješavaju pitanje roka za podnošenje zahtjeva (dane u kojem je moguće podnijeti zahtjev, kao i točno određenje početka roka), što nije slučaj i sa slovenskim rješenjem.⁵² ZTD propisuje prekluzivni rok od 15 dana, koji počinje teći od dana kada je održana glavna skupština na kojoj je dioničaru odbijeno davanje obavijesti.⁵³ Zahtjev koji je podnesen nakon navedenog roka trebalo bi odbaciti kao nepravovremen.⁵⁴

⁴⁹ Maganić, 2022, str. 16. Jednako određuju njemačko (čl. 132. (1.) AktG-a) te slovensko (čl. 306. ZGD-1) pravo.

⁵⁰ Maganić, 2006, str. 467. Vidjeti čl. 6. (1.) ZVP 1934 te čl. 106. ZPP-a. Pritom je Dika smatrao najspornijim podnošenje prijedloga usmeno na zapisnik. U prilog njegovoj zabrani u trgovačkim statusnim izvanparničnim stvarima govori čl. 501. ZPP-a, koji izrijekom propisuje kako stranke u postupku pred trgovačkim sudovima ne mogu izvan ročišta davati izjave usmeno na zapisnik kod suda. Dika, 1995, str. 87.

⁵¹ Čl. 10. i 11. ZIP-a. Prema njemačkom pravu AktG također ne propisuje detaljna proceduralna pravila, već se primjenjuje čl. 25. FamFG-a, koji određuje podnošenje zahtjeva u pisanom ili usmenom obliku. Siems, 2019, § 131., Rn. 12. Jednako vrijedi i za slovensko pravo, gdje za rješavanje predmetnih pitanja treba konzultirati ZNP Slovenije, koji u čl. 23. određuje što prijedlog mora sadržavati. Plavšak, Nina, *ZGD in sodišča: Nova ureditev nepravdnih postopkov v Zakonu o gospodarskih družbah*, Podjetje in delo, br. 6–7, 2001, str. 787–793. Kada je riječ o pitanju oblika zahtjeva, čl. 105.b Zakona o pravdnem postopku, Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečišćeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US, 10/17, 16/19 – ZNP-1, 70/19 – odl. US, 1/22 – odl. US in 3/22 – Zdeb (u daljnjem tekstu: ZPP Slovenije) navodi kako prijava može biti pisana u fizičkom ili elektroničkom obliku.

⁵² To ne propisuje ni čl. 306. ili neki drugi čl. ZGD-1, ali ni ZNP ili ZPP Slovenije kao supsidijarni propisi.

⁵³ Čl. 288. (2.) ZTD-a. Njemački je zakonodavac propisao rok od dva tjedna nakon glavne skupštine, na kojoj je odbijen zahtjev za obavijesti (čl. 132. (2.) AktG-a). Riječ je o prekluzivnom roku. Poelzig, 2021, § 132., Rn. 18. VTSRH je odlučivao o pravovremenosti podnesenih zahtjeva u Pž-1868/07-3 od 8. lipnja 2007. uzevši u obzir čl. 288. (2.) ZTD-a, kao i odredbu ZPP-a (čl. 112. (4.)) kojom se propisuje način računanja rokova. Nadalje, VTSRH je u presudi Pž-3251/18 od 22. svibnja 2018. potvrdio da ZTD sadrži izričite rokove u kojima dioničari moraju poduzeti određene radnje upravo zbog pravne sigurnosti te je dioničar obavezan poduzeti radnje u zakonom predviđenom roku jer u protivnom gubi pravo na pokretanje postupka.

⁵⁴ Čl. 282. (1.) ZPP-a. Potvrđeno presudama VTSRH, Pž-3251/18 od 22. svibnja 2018. te Pž-3041/18 od 28. svibnja 2018., kao i TS u Zagrebu, R1-256/2018 od 22. listopada 2018.

4.3. Aktivna i pasivna legitimacija za pokretanje izvanparničnog postupka

ZIP kao stranke u izvanparničnom postupku određuje predlagatelja te osobu koju je predlagatelj označio kao protustranku.⁵⁵ Stoga je potrebno identificirati može li od suda donošenje odluke o davanju obavijesti zahtijevati svaki dioničar ili on mora ispunjavati određene uvjete za predlagatelja u izvanparničnom postupku. Zahtjev sudu može uputiti jedino dioničar predmetnog društva.⁵⁶ No vrlo je važno vremenski odrediti njegov status dioničara. U situacijama kada dioničar koji je zatražio obavijest koja mu je uskraćena na glavnoj skupštini tijekom vođenja izvanparničnog postupka prestane biti dioničarem tog društva tada nakon prestanka članstva u društvu prestaje i njegovo pravo zahtijevati da sud odluči o obvezi uprave da mu daju obavijest. Također, njegov pravni položaj ne prelazi na stjecatelja dionice.⁵⁷ Njemačka pravna doktrina smatra da status dioničara svakako mora postojati u vrijeme održavanja glavne skupštine, kada je postavljen zahtjev za informacijama, pri podnošenju zahtjeva sudu te sve do završetka toga sudskog postupka, u kojem je odlučeno o davanju obavijesti dioničaru.⁵⁸ Hrvatsko pravo aktivno legitimirane dioničare dijeli u dvije kategorije.⁵⁹ U prvoj je riječ o dioničaru koji je zatražio obavijest ali mu ona nije dana.⁶⁰ Pritom, iako je dioničaru u slučaju uskrate obavijesti dana mogućnost da sukladno čl. 287. (4.) ZTD-a zatraži da se njegovo pitanje i razlog uskrate unesu u zapisnik o radu glavne skupštine, nepostupanje po navedenom ne dovodi do pravne i faktične nemogućnosti korištenja pravnim sredstvom zaštite tog prava budući da se okolnost da je dioničar zatražio obavijest, ali mu je ona uskraćena, može dokazivati i drugim sredstvima.⁶¹ U drugoj se kategoriji nalazi dioničar koji je prisustvovao glavnoj skupštini i na zapisnik izjavio protivljenje odluci koja je donesena o točki dnevnog reda na koju se obavijest odnosi.⁶²

⁵⁵ Čl. 5. (1.) ZIP-a.

⁵⁶ Čl. 288. (1.) ZTD-a. Jednako čl. 132. (2.) AktG-a i čl. 306. ZGD-1. Iako je davanje punomoći za podnošenje zahtjeva načelno dopušteno, Siems je stava kako se ne može implicitno pretpostaviti da punomoć za postupanje u okviru čl. 131. AktG-a vrijedi i za pokretanje izvanparničnog postupka. Siems, 2019, § 131., Rn. 7.

⁵⁷ Barbić, 2010, str. 543; Poelzig, 2021, § 132., Rn. 10. Iako njegov pravni položaj ne prelazi na stjecatelja dionice, kada dioničar premine nakon završetka glavne skupštine, tada će se pravo na podnošenje zahtjeva prenijeti na nasljednika putem univerzalne sukcesije. Poelzig, 2021, § 131., Rn. 8.

⁵⁸ Poelzig, 2021, § 132., Rn. 10.; Siems, 2019, § 131., Rn. 8.

⁵⁹ Čl. 288. (2.) ZTD-a. Jednako čl. 132. (2.) AktG-a. Navedena podjela potvrđena je relevantnom sudskom praksom: VTSRH, Pž-1868/07-3 od 8. lipnja 2007., te VTSRH, P-6883/18 od 7. prosinca 2018. Zajednički uvjet obje skupine aktivno legitimiranih jest da to pravo mogu ostvarivati jedino ako su sudjelovali ili bili zastupani na glavnoj skupštini. Barbić, 2010, str. 542; Poelzig, 2021, § 132., Rn. 11.

⁶⁰ VTSRH, Pž-2510/05 od 10. ožujka 2008.; VTSRH, P-6508/18 od 15. studenog 2018.

⁶¹ Barbić, 2010, str. 542. VTSRH, Pž-1378/08 od 12. ožujka 2008., potvrdio je da je riječ o dioničarovu pravu, a ne i obvezi. Za njemačko pravo jednako: Siems, 2019, § 131., Rn. 9.; Poelzig, 2021, § 132., Rn. 12.

⁶² Slakoper, Zvonimir, Buljan, Vesna, *Trgovačka društva prema Zakonu o trgovačkim društvima i domaćoj inozemnoj sudskoj praksi*, TEB – poslovno savjetovanje, Zagreb, 2010, str. 309; Parać, 2011, str. 133. Potvrđeno presudama R1-186/2019 TS u Zagrebu od 26. srpnja 2019.; R1-256/2018 od 22. listopada 2018., VTSRH, P-5752/19 od 17. listopada 2019. Njemačka pravna doktrina naglašava da se protivljenje može izjaviti tek nakon objavljivanja odluka donesenih na glavnoj skupštini. Siems, 2019, § 131., Rn. 9.; Poelzig, 2021, § 132., Rn. 13. Iako ZGD-1 ovo izričito ne propisuje, Podgorelec predlaže da se isto primijeni u slovenskom pravu, točnije, da dioničar koji je zatražio informacije i dioničar koji nije postavio pitanje, ali je bio nazočan na glavnoj skupštini, imaju pravo podnijeti prijedlog prema čl. 306. ZGD-1. Podgorelec, 2004,

Jednako je važno pitanje protiv koga se upućuje takav zahtjev, odnosno pitanje pasivne legitimacije. Potrebno je kazati da ZTD, ZIP ni ZPP ne daju odgovor na to pitanje. Autorica smatra kako je odgovor na njega povezan s odgovorom na pitanje tko je u obvezi dati obavijesti na glavnoj skupštini. Budući da je obveznik samo dioničko društvo, iako tu obvezu u ime društva ispunjava uprava, jednako vrijedi i za podnošenje predmetnog zahtjeva sudu. Zahtjev se nikada ne podnosi protiv uprave koja je uskratila obavijest, već protiv dioničkog društva u kojem ta uprava obnaša funkciju.⁶³ VTSRH je istaknuo da uprava društva nema pravnu osobnost, zbog čega se zahtjev ne može upraviti prema njoj, ali da se u izreci rješenja davanje obavijesti može naložiti upravi društva, čija je to zakonska obveza.⁶⁴

5. DONOŠENJE ODLUKE O PRAVU NA OBAVIJEŠTENOST U SUDSKOM POSTUPKU U KONTEKSTU NOVOG ZAKONA O IZVANPARNIČNOM POSTUPKU

5.1. Prvostupanjski i drugostupanjski postupak

Sudski postupak u kojem se odlučuje o pravu dioničara da budu obaviješteni predstavlja hitan postupak.⁶⁵ S obzirom na značaj i ulogu koju određena informacija može imati na odluke dioničara intencija zakonodavca da predmetni postupak označi hitnoćom svakako nije iznenađujuća. Slovensko pravo dodatno naglašava potrebu hitnog postupanja time što sud o prijedlogu kojim se zahtijeva davanje obavijesti mora odlučiti u roku od pet dana od njegova primitka. Time se postiže cilj da je sudska zaštita materijalnih prava učinkovita samo ako je razumno ekspeditivna.⁶⁶ Sud je dužan strankama omogućiti da postavljaju svoje zahtjeve, da ih potkrjepljuju činjenicama, dokazima te pravnim navodima, kao i omogućiti da se o navodima i zahtjevima protustranke izjasne, čime se postiže oživotvorenje načela saslušanja stranke u dispozicijskom izvanparničnom postupku.⁶⁷ Čl. 17. ZIP-a uveo je razlikovni kriterij kada je riječ o samoj primjeni raspravnog i istražnog načela.⁶⁸ Za razliku od oficijelnih postupaka, u drugim se postupcima na odgovarajući način primjenjuju odredbe ZPP-a u pogledu ovlasti suda na utvrđivanje činjenica te izvođenje dokaza.⁶⁹ Maganić ističe da u dispozicijskim postupcima vlada raspravno

str. 225. Ono što Podgorelec također napominje jest da slovenskom zakonu nedostaje izričita zakonska odredba o bilježenju prigovora u zapisniku kao formalnog procesnog preduvjeta za ostvarivanje sudske zaštite prema čl. 306. ZGD-1 od strane drugog dioničara. Podgorelec, 2007, str. 118, fn. 167.

⁶³ Barbić, 2010, str. 542; Franjić, Vanda, *Upravljačka prava dioničara s posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost*, <https://www.vtsrh.hr>, (26.10.2023.) str. 8. Jednaki stav zastupa i njemačka pravna doktrina. Siems, 2019, § 131., Rn. 14.

⁶⁴ VTSRH, Pž-192/07 od 13. veljače 2007.

⁶⁵ Čl. 40 (3) ZTD-a. Jednako čl. 6. ZVP-a Slovenije, koji se primjenjuje za sve izvanparnične postupke.

⁶⁶ Čl. 52. ZGD-1. Plavšak, 2001, str. 787–793.

⁶⁷ Čl. 16. (1.) ZIP-a. Načelo saslušanja sudionika jamči se predlagatelju i protivniku. Dika, 1995, str. 86–87.

⁶⁸ Razlika je u čijim se rukama nalazi inicijativa za prikupljanje postupovnog materijala, rukama suda ili stranaka. Triva, Dika, 1980, str. 21. Za pregled hrvatske pravne doktrine izvanparničnog procesnog prava vidjeti više u: Maganić, Aleksandra, *Opće institucije izvanparničnog procesnog prava (komparativna analiza hrvatskog, austrijskog i njemačkog izvanparničnog procesnog prava)*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 2008, str. 95–96.

⁶⁹ Čl. 17. (3.) ZIP-a te čl. 219. i 220. ZPP-a.

načelo, koje može biti modificirano primjenom istražnog načela.⁷⁰ Prema tome dioničar će morati objasniti da su ispunjeni uvjeti za primjenu instituta prava na obaviještenost, a dioničko društvo tvrdnje koje objašnjavaju razloge uskrate.⁷¹ ZIP je izrijeком uredio pitanje dokazivanja na način da se radi utvrđivanja važnih činjenica mogu koristiti svi odgovarajući dokazi, ali je sud u obvezi prije donošenja odluke o predmetnoj stvari strankama omogućiti da se o izvedenim dokazima izjasne.⁷²

Kada je riječ o obliku odluka koje donosi izvanparnični sud, u raspravi koja je prethodila usvajanju ZIP-a Dika je smatrao kako bi se pravila propisana ZSR-om trebala općenito primjenjivati i u trgovačkim statusnim izvanparničnim stvarima – gdje registarski sud odlučuje rješenjem o biti zahtjeva.⁷³ Takvo je uređenje potvrdio i ZIP određivši da sud u izvanparničnom postupku odlučuje rješenjem o glavnoj stvari te o upravljanju postupkom, a da se u postupku koji se može pokrenuti samo prijedlogom, dakle, također i postupku u kojem se odlučuje o pravu dioničara da bude obaviješten kao dispozicijskom postupku, rješenje donosi u granicama samog prijedloga.⁷⁴ Što se tiče samog sadržaja i oblika rješenja, ZIP ističe odgovarajuću primjenu odredbi ZPP-a, ali izrijeком određuje obvezu obrazloženja rješenja o glavnoj stvari, izuzev u ZIP-om propisanim slučajevima.⁷⁵

ZTD dopušta žalbu protiv sudske odluke o pravu dioničara da budu obaviješteni. Referentna je točka čl. 40. (3. i 4.) ZTD-a kao *lex specialis*. Dakle, rok za žalbu jest osam dana, za razliku od ZIP-a, koji u čl. 36. određuje rok od 15 dana od dostave pisanog otpovrka rješenja. Usporednopravno, propisani su rokovi koji se međusobno razlikuju po dužini.⁷⁶ ZIP posebno propisuje kako će se svakoj stranci dostaviti primjerak takve žalbe, na koji u roku od osam dana može podnijeti odgovor.⁷⁷ Nadalje, sud drugog stupnja dužan je odlučiti o žalbi u roku od 30 dana, a žalba protiv odluka suda donesenih u stvarima iz čl. 288. ZTD-a ne zadržava ovrhu, odnosno nema suspenzivni učinak. U izvanparničnom postupku na granice ispitivanja prvostupanjskoga rješenja u povodu žalbe na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ZPP-a o granicama u kojima drugostupanjski sud ispituje prvostupanjsku odluku u povodu žalbe ako odredbama ovoga ili drugog zakona nije drukčije određeno.⁷⁸ Vrlo je važno uputiti na razliku koja je vidljiva u njemačkom uređenju kada je riječ o dopustivosti ulaganja žalbe na predmetnu odluku. Za razliku od hrvatskog prava, koje uvijek dopušta žalbu, u njemačkom se pravu žalba može podnijeti samo ako je to regionalni sud (*Landgericht*) svojom odlukom dopustio.⁷⁹ Prema

⁷⁰ Maganić, 2022, str. 167.

⁷¹ Siems, 2019, § 131., Rn. 17.; Poelzig, 2021, § 131., Rn. 154.; § 132., Rn. 24.

⁷² Čl. 23. (1. i 5.) ZIP-a. ZPP u člancima 227.–271. određuje dokazna sredstva koja se mogu koristiti u parničnom postupku.

⁷³ Čl. 14. ZSR-a. Dika, 1995, str. 89.

⁷⁴ Čl. 30. (1. i 2.) ZIP-a. Jednako čl. 31. ZVP-a Slovenije.

⁷⁵ Čl. 31. (2.) ZIP-a.

⁷⁶ U njemačkom pravu rok je mjesec dana (čl. 63. FamFG-a), a u slovenskom tri dana od dostave rješenja (čl. 52. (2.) ZGD-1).

⁷⁷ Čl. 37. ZIP-a.

⁷⁸ Čl. 43. ZIP-a u vezi s čl. 365. ZPP-a.

⁷⁹ Čl. 132. (3.) AktG-a. Siems, 2019, § 131., Rn. 20. Pritom čl. 70. (2.) FamFG-a određuje kada će se žalba dopustiti.

mišljenju autorice, takvo je uređenje vrlo upitno s obzirom na to da je pravo na obaviještenost važno pravo, koje služi kao instrument kojim dioničar stječe informacije o poslovima društva koje će mu poslužiti za odlučivanje na glavnoj skupštini, pa je za dioničara iznimno važan pristup sudskoj zaštiti, koja uključuje i pravo da viši sud uvijek odluči je li prvostupanjski donio ispravnu odluku o njegovu pravu na obaviještenost.⁸⁰

5.2. Pravna snaga sudske odluke o pravu dioničara na obaviještenost te njezino izvršenje

Odluka kojom sud odbija ili prihvaća zahtjev predlagatelja da sud naloži upravi predloženika da u roku od osam dana predlagatelju da obavijesti o poslovima društva predstavlja kondemnatornu odluku, temeljem koje se može tražiti sudska ovrha.⁸¹ ZIP izrijekom određuje da će meritorna odluka suda steći svojstvo pravomoćnosti i ovršnosti sukladno odredbama ZPP-a te zakona kojim se uređuje postupak ovrhe i osiguranja ako nije drukčije propisano ZIP-om ili ZTD-om kao drugim zakonom koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku.⁸² Zanimljivo je njemačko rješenje, koje upravi nameće obvezu da pravomoćnu sudsku odluku bez odgode dostavi sudskom registru, čime se zbog praktičnog oživotvorenja načela javnosti sudskog registra jamči da svi dioničari društva za nju saznaju te eventualno koriste prošireno pravo na obaviještenost prema čl. 131. (4.) AktG-a, koje također jamči hrvatsko pravo čl. 287. (3.) ZTD-a određivši da, ako je nekome dioničaru zbog njegova svojstva dioničara dana obavijest izvan glavne skupštine, ona se na glavnoj skupštini mora dati svakome dioničaru društva na njegov zahtjev, pa i onda kada nije potrebna za prosudbu pitanja koja su na dnevnome redu.⁸³

ZIP kao izvanredni pravni lijek protiv rješenja drugostupanjskog suda kojim je postupak završen dopušta u prvom redu reviziju.⁸⁴ Reviziju je moguće podnijeti samo ako je to Vrhovni sud Republike Hrvatske prethodno dopustio, što je uvedeno izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2019. godine.⁸⁵ Također se može podnijeti prijedlog za preinaku ili ukidanje pravomoćnog rješenja zbog onih razloga zbog kojih se može tražiti ponavljanje postupka prema ZPP-u.⁸⁶ U kontekstu realizacije prava na obaviještenost vrlo je važno

⁸⁰ S tim u vezi Ustavom Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, jamči se pravo na žalbu protiv pojedinačnih pravnih akata donesenih u postupku prvog stupnja pred sudom (čl. 18.).

⁸¹ Triva, Dika, 1982, str. 11.

⁸² Aras Kramar, 2023, str. 62. Čl. 33. (1.) i 48. ZIP-a u vezi s čl. 333. ZPP-a i čl. 25. (1.) Ovršnog zakona, NN 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22 (odluka kojom je naloženo ispunjenje tražbine na neko davanje ili činjenje ovršna je ako je postala pravomoćna i ako je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje, koji teče od dana dostave odluke ovršeniku). Njemačka pravna doktrina ističe da gubitak statusa dioničara nakon što je sudska odluka postala pravomoćna ne utječe na obvezu davanja informacija. Kubis, 2018, § 132., Rn. 52.

⁸³ Čl. 132. (3.) AktG-a. Poelzig, 2021, § 132., Rn. 35.

⁸⁴ Čl. 45. ZIP-a u vezi sa čl. 382.–400. ZPP-a.

⁸⁵ Čl. 67. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, NN 70/2019. Aras Kramar, 2023, str. 64. Više u: Bratković, Marko, *Revizija po dopuštenju: izazovi i dvojbe*, u: Barbić, Jakša (ur.), *Novine u parničnom procesnom pravu*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2020, str. 179–209.

⁸⁶ Čl. 46.–47. ZIP-a u vezi čl. 421.–428. ZPP-a.

pitanje može li uprava, pod uvjetom da je sud udovoljio zahtjevu dioničara, obavijesti dati nakon donošenja sudske odluke izvan glavne skupštine ili on mora dočekati narednu glavnu skupštinu. Čl. 288. (3.) ZTD-a izrijeком propisuje da se tada obavijest daje i izvan glavne skupštine.⁸⁷ Njemačka pravna doktrina zastupa stav da dioničar ima pravo izabrati hoće li informacije primiti na sljedećoj glavnoj skupštini ili izvan nje. U suprotnom, dioničar bi bio doveden u još nepovoljniji položaj jer se, osim toga što je već oštećen uskratом informacije zbog koje je morao pokretati sudski postupak, daljnjom odgodom informiranja produbljuje informacijski deficit.⁸⁸

6. ZAKLJUČAK

Poseban izvanparnični postupak radi davanja obavijesti pojedinom dioničaru jamči posebno pravno sredstvo za zaštitu povrijeđenog prava u postupku kojem je svojstvena brzina postupanja. Osobito je važno što je hrvatski zakonodavac izrijeком uređio da se obavijest daje i izvan glavne skupštine, kada sud udovolji zahtjevu dioničara, čime je izravno utjecao na ubrzavanje postupka davanja obavijesti jer dioničar ne mora čekati narednu glavnu skupštinu, na kojoj bi mogao dobiti informacije, već on to svoje pravo može ostvariti i izvan nje. Posebice treba podsjetiti kako hrvatsko pravo određuje da je protiv odluke suda o zahtjevu dioničara žalba uvijek dopuštena, za razliku od njemačkoga prava. S obzirom na to da je ovo pravo iznimno važno, budući da služi kao instrument kojim dioničar stječe informacije o poslovima društva koje će mu poslužiti za odlučivanje na glavnoj skupštini, za dioničara je iznimno važan pristup sudskoj zaštiti, koja uključuje i pravo da viši sud uvijek odluči je li prvostupanjski donio ispravnu odluku o njegovu pravu na obaviještenost. Uređenje u kojem se ne zahtijeva odluka drugostupanjskog suda o dopustivosti pravnoga lijeka protiv odluke prvostupanjskoga suda o pravu na obaviještenost ocjenjuje se kvalitetnim, posebice s obzirom na to da se Ustavom RH jamči pravo na žalbu protiv pojedinačnih pravnih akata donesenih u postupku prvog stupnja pred sudom (čl. 18.). Nadalje, budući da ZTD samo propisuje hitnost s kojom je u ovom izvanparničnom postupku potrebno postupati, slovensko pravo može poslužiti kao dobar uzor za propisivanje konkretnoga roka u kojem sud mora odlučiti o prijedlogu dioničara u roku od pet dana od njegova primitka. Nakon provedene analize moguće je zaključiti da će pravni interes za zaštitom prava dioničara da bude obaviješten imati oni dioničari kojima je povrijeđeno pravo na obaviještenost uskratом zatražene obavijesti ili donošenjem odluke glavne skupštine kojom su im povrijeđena informacijska prava, a dioničar je na to reagirao podnošenjem prigovora na javnobilježnički zapisnik.

Zaštita prava dioničara da bude obaviješten ZTD-om je određena kao izvanparnična stvar te je uređena procesnopravnim odredbama ZTD-a, koji konkretno propisuje isključivu stvarnu te mjesnu nadležnost suda, aktivnu legitimaciju i prekluzivni rok za pokretanje postupka, označava hitnost tog postupka, propisuje rok za žalbu i za odlučivanje o njoj te

⁸⁷ Jednako čl. 132. (4.) njemačkog AktG-a, dok sadržajno skromni čl. 306. slovenskog ZGD-1 o tome šuti.

⁸⁸ Kubis, 2018, § 132., Rn. 49.; Poelzig, 2021, § 132., Rn. 36.; Siems, 2019, § 131., Rn. 24.

izrijekom određuje da žalba protiv odluke suda ne zadržava izvršenje, kao i posljedice udovoljavanja suda zahtjevu. Ipak, najveći dio procesnopravnih odredbi sadrži ZIP, koji zaštitu prava na obaviještenost ne uređuje kao poseban postupak, ali se na njega primjenjuju opće odredbe, kojima se detaljno uređuju temeljni instituti izvanparničnog prava u predmetnom trgovačkom (statusnom) izvanparničnom postupku zaštite prava dioničara kao jedan opći i osnovni normativni sustav, primjenjiv u svim izvanparničnim postupcima. Budući da ZIP izrijekom propisuje da se njegove opće odredbe primjenjuju na sve izvanparnične postupke uvijek izuzev onda kada je odredbama drugih zakona kojima su uređeni izvanparnični postupci drukčije određeno, tako se, uvažavajući sve razlike koje ZTD zahtijeva, nužno odstupa od općih pravila u izvanparničnom postupku zaštite prava na obaviještenost. Poštujući načelo lat. *Lex specialis derogat legi generali*, prednost u primjeni daje se ZTD-u kao onim odredbama koje uređuju posebne izvanparnične postupke ako i kada su one suprotne općim odredbama predviđenima ZIP-om. To je moguće primijetiti kod ZTD-ova uređenja isključive nadležnosti trgovačkog suda za rješavanje zaštite prava dioničara na obaviještenost kao *lex specialis*, čime je derogirana opća odredba ZIP-a o nadležnosti općinskog suda za rješavanje izvanparničnih postupaka u prvom stupnju. Jednako je moguće zaključiti i kod propisivanja roka za žalbu protiv sudske odluke o pravu dioničara da budu obaviješteni, gdje ZTD izrijekom propisuje rok od osam dana, u suprotnosti sa ZIP-om, koji određuje rok od 15 dana. U onim pitanjima koja nisu uređena ZTD-om primjenjuju se opće odredbe ZIP-a, primjerice o primjenjivim načelima u izvanparničnom postupku, obliku odluka koje donosi izvanparnični sud, izvanrednim pravnim lijekovima itd. Nadalje, ako neko pitanje ili nije uopće uređeno ZIP-om ili ZIP upućuje na supsidijarnu primjenu pravila parničnog postupka, tada se odgovarajuće primjenjuju odredbe ZPP-a.

Zaključno, s ciljem sumiranja saznanja, moguće je kazati kako se u izvanparničnoj stvari zaštite prava dioničara na obaviještenost u prvom redu primjenjuju postupnopravna pravila ZTD-a kao *lex specialis*. Ukoliko određeno pitanje nije uređeno ZTD-om, primijenit će se opće odredbe ZIP-a, kojima se detaljno uređuju temeljni instituti izvanparničnog prava u predmetnom trgovačkom (statusnom) izvanparničnom postupku zaštite prava dioničara. Konačno, odgovarajuće odredbe ZPP-a poslužit će ili za popunjavanje pravnih praznina ZIP-a ili onda kada ZIP izrijekom upućuje na njegovu primjenu.

PROTECTION OF THE VIOLATED SHAREHOLDERS' RIGHT TO INFORMATION IN THE CONTEXT OF THE NEWLY ADOPTED LAW ON NON-CONTENTIOUS PROCEEDINGS

The shareholders' right to information is the right to receive information about a company's affairs if it is necessary for the assessment of matters on the agenda of the general assembly. One way to protect this right is through the shareholder's request, specifying whether the management board or executive directors must provide information. The aim of this paper is to analyse the protection of this shareholders' right, which is safeguarded under the Companies Act, in non-contentious proceedings, using the comparative legal method. In the application of the new Act on Non-Contentious Proceedings, it is noted that the transitional provisions of the act do not contain provisions specifying the application of its general provisions in non-contentious proceedings regulated by the Companies Act or any other special regulation. Therefore, the question is raised of its application in commercial (status) non-contentious proceedings for the protection of the shareholders' right to information.

Keywords: shareholders' right to information, joint-stock company, non-contentious proceedings, Act on Non-Contentious Proceedings

Sara Madžarov Matijević, PhD, Assistant at the Department of Commercial Law and Company Law, University of Rijeka Faculty of Law